

Transparentnost Srbija

pregled aktivnosti

avgust 2022. godine

Bilten broj 8/2022

Sadržaj:

Aktivnosti	2
Pod lupom.....	3
Kinezi, EU, most i konkurencija	3
Tajni kandidati za v.d. direktora javnih preduzeća	4
Saopštenja.....	5
ODIHR u završnom izveštaju o izborima u Srbiji – ozbiljni problemi u vezi sa zloupotrebom javnih resursa i finansiranjem kampanje i preporuke za njihovo rešavanje	5
Nelogični i manjkavi izveštaji o troškovima izborne kampanje	7
Inicijative i analize.....	9
Transparentnost traži od Ustavnog suda da spreči donošenje autentičnih tumačenja zakona kojima se krši Ustav	9
Preporuke Agenciji za kontrolu izveštaja o troškovima kampanje	10
Mediji	11
Spoljni interes za korupciju u Srbiji	11

Aktivnosti

U avgustu smo nastavili rad na svim aktivnostima, sa dinamikom usklađenom sa sezonom godišnjih odmora. Pored redovnih, projektnih aktivnosti, izdvajamo posetu Češkoj, u okviru višegodišnje saradnje sa Transparency International Češke Republike. U Brnu smo se sastali sa sudijama Vrhovnog upravnog suda Ivom Pospišilom i Tomašem Langašekom, posetili Ustavni sud, razgovarali sa Janom Outlijem iz Kancelarije za kontrolufinansiranja političkih aktivnosti. U Pragu smo o saradnji sa TI ČR, stanju u vezi sa regulisanjem finansiranja političkih subjekata (a u kontekstu prioriteta češkog predsedavanja EU, među kojima je upravo i ovo pitanje), kao i u vezi sa korupcijskim, antikorupcijskim i drugim aktuelnostima, poput ruske agresije na Ukrajinu i rešavanjem odnosa Beograda i Prištine, razgovarali sa zamenikom ministra spoljnih poslova Češke Martinom Dvoržakom.

U avgustu nas je razalostila i šokirala vest o smrti Vesne Crnogorac, anitkorupcijske aktivistkinje i naše saradnice. Vesna Crnogorac, doktor informaciono – komunikacionih nauka, umrla je u 62. godini života 21. avgusta u Nišu. Završila je doktorske studije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti) te odbranila disertaciju na temu prava javnosti na pristup informacijama. Diplomirala na Pravnom fakultetu u Nišu, radila kao direktor Narodne biblioteke u Gadžinom Hanu i sekretar Bibliotekarskog društva Srbije u Beogradu. Bila je članica Lokalnog antokoruocijskog foruma Niš od novembra 2013. godine do maja 2016. godine. Od novembra 2015. do maja 2016. godine bila zamenica koordinatora LAF-a. Jedan od osnivača i upravnik Centra za integritet Niš (udruženje građana, osnovano 2017.) Crnogorac je bila članica je svetskog IFLA / FAIFE Komiteta za intelektualne slobode (2013 – 2017), predsednik Komisije za slobodan pristup informacijama i intelektualne slobode BDS i Komisije za izradu Etičkog kodeksa bibliotekara. Dobitnica je Povelje Lokalnog antikorupcijskog foruma grada Niša za doprinos borbi protiv korupcije, nagrade “Zapis“ Bibliotekarskog društva Srbije za izuzetne rezultate na razvoju i unapređenju bibliotečko – informacione delatnosti, povelje zahvalnosti Bibliotekarskog društva Srbije za uspešno sprovođenje međunarodnog projekta o Transparentnosti, dobrom upravljanju i slobodi od korupcije i Priznanja BDS za doprinos proučavanju i razvoju bibliotekarstva u Srbiji.

Antikorupcijsko savetovalište TS (ALAC) radilo je i tokom avgusta. Sve informacije o mogućim slučajevima korupcije građani mogu prijaviti, odnosno dobiti potrebna obaveštenja, na broj 069 1978 158 ili putem mejla ts@transparentnost.org.rs.

U avgustu smo imali 98 objavljenih vesti o našim aktivnostima ili izjave predstavnika TS.

Na sajt TS postavili smo nekoliko [inicijativa i analiza](#), kao i zahteva državnim organima i njihovih odgovora.

Prenosimo izbor tekstova koje smo objavili u prethodnom mesecu:

Pod lupom

Kinezi, EU, most i konkurencija

1. avgusta 2022.

Vest o otvaranju mosta na Pelješcu značajna je i za one građane Srbije koji ne planiraju da ga koriste. Most je, kako je poznato, izgradio konzorcijum koji je predvodila kineska kompanija China Road and Bridge Corporation. Ta firma je dobro poznata i u srpskoj javnosti, pre svega zato što je angažovana na nekoliko projekata čija se ukupna vrednost meri u milijardama evra – projekat „Čista Srbija“, izgradnja Fruškogorskog koridora, deonica autoputa od Požege prema Crnoj Gori. Pa ipak, dok je izvođač radova u svim navedenim projektima isti, postoji jedna velika i bitna razlika. Kineska kompanija je posao izgradnje Pelješkog mosta dobila na tenderu.

Na tom tenderu je učestvovao i konkurentski Strabag koji je ponudio cenu koja je bila za oko 90 miliona evra veća i rok izgradnje, koji je bio šest meseci duži od Kineza, pa je zato posao dobila kineska kompanija.

Na odluku o odabiru najbolje ponude nije uticalo to što je uporedo sa kineskom kompanijom konkurisala firma iz EU, iako je sama EU finansirala ovaj projekat sa 85% sredstava.

S druge strane, firma CRBC je na srpskom portalu javnih nabavki nevidljiva i pored ogromnih infrastrukturnih radova koje izvodi. Razlog za to je činjenica da su svi ti poslovi u Srbiji dodeljeni direktno, bez raspisivanja tendera, a na osnovu međudržavnih sporazuma.

Slučaj sa Pelješca jasno pokazuje da su i firme iz Kine spremne da se nadmeću sa konkurentima i da direktno dogovaranje nije jedini način da se sa njima posluje. Pošto nema nikakvog razloga da se veruje da bi neki izvođač radova ponudio bolju cenu u slučaju kada zna da neće imati konkurenta sa kojim mora da se nadmeće, nameće se pitanje – zašto Srbija postupa na svoju štetu i rizikuje da plaća skuplje nego što bi morala za infrastrukturne radove?

Kao opravdanje za direktnu dodelu poslova navodi se da je reč o vezanom aranžmanu, gde se sredstva za finansiranje projekta takođe obezbeđuju iz kineskih kredita. Pošto ti krediti moraju da prođu kroz odobrenje Skupštine, poznati su njihovi uslovi – kamata i rok otplate. Ono što ostaje nepoznato jesu alternativna rešenja – koliko bi državu, odnosno građane, koštalo da se zaduži kod nekog drugog za isti projekat i da li eventualne povoljnosti kreditnog aranžmana mogu da nadomeste povećanje cene do koje dolazi zbog odsustva nadmetanja.

Tajni kandidati za v.d. direktora javnih preduzeća

18. avgusta 2022.

Izjava beogradskog gradonačelnika Aleksandra Šapića o tome da imena kandidata za vršioce dužnosti direktora “namerno nisu bila saopštena unapred”, već su dostavljena odbornicima tek na samoj sednici, kako bi se oni “zaštitali” od medija koji bi ih „ocrnili” pre nego i stupe na funkciju”, već na prvi pogled je suprotna logici. Reč je o vršiocima dužnosti javnih preduzeća i javnih ustanova, čiji je osnivač grad Beograd, pa stoga za sve što se tiče njihovog rada važi pretpostavka da podaci treba da budu dostupni. Taj isti princip bi trebalo da važi i za gradsko veće i gradsku skupštinu.pod lupom

Za objavljivanje imena i kvalifikacija kandidata za vršioce dužnosti ovih preduzeća i ustanova postoji još jedan bitan razlog. Naime, sam Zakon o javnim preduzećima nalaže da vršilac dužnosti ispunjava sve one uslove koji se traže i za direktora koji se bira na pun mandate – npr. pet godina radnog iskustva na rukovodećim poslovima nakon stečenog visokog obrazovanja, tri godine iskustva na poslovima iz oblasti rada javnog preduzeća, poznavanje korporativnog upravljanja i drugo. Dokazi o ispunjavanju ovih uslova nisu stavljeni na uvid javnosti, a i sami odbornici su biografije kandidata dobili tek na dan sednice i to u obliku nečitkih kopija.

Gradonačelnik se pozvao takođe na odredbe gradskog Statuta, koje nažalost, ne sadrže pravila koja bi garantovala transparentniji proces izbora. To je dobar razlog da se odredbe poslovnika i praksa promene, a Beograd, kao lokalna samouprava sa najvećim resursima ima najmanje izgovora da to ne učini.

Transparentnost Srbija je u istraživanju Indeks transparentnosti lokalne samouprave istakla nekoliko primera dobre prakse kada je reč o imenovanju direktora i v.d direktora javnih preduzeća i ustanova, koji bi Beogradu u tom smislu mogli da posluže kao primer.

Saopštenja

ODIHR u završnom izveštaju o izborima u Srbiji – ozbiljni problemi u vezi sa zloupotrebom javnih resursa i finansiranjem kampanje i preporuke za njihovo rešavanje

22. avgusta 2022.

Transparentnost Srbija ukazuje da su u završnom izveštaju posmatračke misije ODIHR o aprilskim izborima, potvrđeni [nalazi i upozorenja](#) koje je TS dala tokom poslednjeg postupka izmene izbornog zakonodavstva i [monitoringa izborne kampanje. Završni izveštaj](#), koji je za sada objavljen samo na engleskom jeziku na sajtu ODIHR, sadrži sveobuhvatne nalaze o proteklim izborima, kao i devet prioriternih i 17 ostalih preporuka koje Srbija treba da ispuni kako bi sledeći izbori bili održani pod uslovima koji odgovaraju demokratskim standardima.

ODIHR ocenjuje da su i pored poštovanja osnovnih prava, „kombinovani uticaj neuravnoteženog pristupa medijima, pritisaka na zaposlene u javnom sektoru da podrže vladajuće partije, značajne razlike u resursima za finansiranje kampanje i zloupotreba administrativnih resursa doveli do nejednakosti među takmacima na izborima“. ODIHR je takođe podsetio da brojne njihove preporuke nisu bile uzete u obzir pri zakonodavnoj reformi, uključujući i one koje se odnose na „pristup medijima, unapređenje transparentnosti i odgovornosti kod finansiranja kampanje, sprečavanje pritisaka na birače i zloupotrebu javnih resursa.“ Između ostalog, ukazali su na predstavljanje brojnih infrastrukturnih projekata u kampanji od strane predsednika države i predstavnika vlade, kao na aktivnost koja je učinila uslove za nadmetanje na izborima neravnopravnim, „zamagljujući razliku između državnog i partijskog“.

U vezi sa novim Zakonom o finansiranju političkih aktivnosti, ODIHR podseća da nije primenjena njihova ranija preporuka da se uvede ograničenje maksimalnih troškova kampanje po jednoj izornoj listi / kandidatu. Transparentnost Srbija je inače u javnoj raspravi podsetila na ovu obavezu i predložila da ograničenje troškova, po uzoru na zemlje u okruženju bude 300 miliona dinara za parlamentarne i 200 miliona dinara za predsedničke izbore, ali je ovaj predlog odbijen bez obrazloženja.

„Sredstva za finansiranje kampanje iz budžeta uplaćuju se tek neposredno pred izbore, što onemogućava učesnike izbora da ih efektivno koriste,“ uočava ODIHR. „Novouvedeni preliminarni izveštaji o finansiranju kampanje daju se sa stanjem na 15 dana pred izbore, usled čega značajan deo troškova njima nije obuhvaćen. Agencija za sprečavanje korupcije, zadužena za nadzor, nije delotvorno odgovorila na prijave nepravilnosti.“ – navodi se, između ostalog u Izveštaju. Time su potvrđena upozorenja TS da koncept preliminarnih izveštaja neće obezbediti adekvatnu javnost podataka o finansiranju kampanje dok ona traje, umesto čega smo predložili uvođenje sistema „transparentnih računa“, koji je već oprobano u Češkoj.

Pored toga, ODIHR traži da se u Srbiji uredi pravila o vođenju kampanje od strane „trećih lica“, da kazne za propuste u izveštajima o troškovima kampanje budu delotvorne, srazmerne i odvratajuće i na potrebu da se unaprede odredbe Krivičnog zakonika.

„Način raspodele budžetskih sredstava za kampanju treba promeniti, tako da pruži razumne mogućnosti za vođenje kampanje. Ujedno, treba obezbediti da se spreči zloupotreba tih budžetskih sredstava.“ – glasi jedna od preporuka.

Ništa manje značajna je preporuka prema kojoj „Agencija za sprečavanje korupcije treba da bude zakonom obavezna da pravovremeno i proaktivno utvrdi slučajeve kršenja propisa, i da po razmatranju primljenih prijava donese formalne odluke, koje se mogu osporiti pred sudom. Zakonom treba da budu propisani kratki rokovi za razmatranje svih slučajeva u kojima se sumnja na kršenje pravila o finansiranju kampanje.“ Ova preporuka je u vezi sa [praksom Agencije](#) da pojedine prijave zbog kršenja pravila tokom izborne kampanje odbija bez donošenja rešenja, kao i sa odsustvom rokova za odlučivanje Upravnog suda u predmetima kada podnosilac pritužbe osporava odluku Agencije. Usled nepostojanja rokova, između ostalog, tužbe koje je TS povelu u vezi sa prijavama sa izbora iz 2020. još uvek nisu razmatrane (primeri: [1](#), [2](#), [3](#), [4](#)).

ODIHR kaže da se „mora postaviti jasna zakonska granica između obavljanja javne funkcije i aktivnosti u izornoj kampanji, i preduzeti mere za sprečavanje zloupotrebe položaja i javnih resursa. Nadležni organi treba da rade na sprečavanju kršenja ovih pravila i da izriču kazne koje će odvratiti od takvog ponašanja. Moraju se uspostaviti i primeniti delotvorni pravni i institucionalni mehanizmi nadzora za sprečavanje pritiska na birače, uključujući zaposlene u javnim institucijama i preduzećima.“ Između ostalog, preporučeno je da se zabrana medijima da prenose informacije o pojedinim aktivnostima javnih funkcionera proširi na celu kampanju, a ne samo poslednjih deset dana. Transparentnost Srbija ukazuje da je ovo jedna od slabih tačaka u inače odličnom izveštaju ODIHR. Naime, problem ekstenzivne „funkcionerske kampanje“ se mora rešavati u korenu – tako što bi bilo jasno propisano koje su to redovne aktivnosti javnih funkcionera i koje aktivnosti oni ne smeju da sprovedu tokom kampanje. Pravo mesto za to je član 50. Zakona o sprečavanju korupcije, za čiju izmenu smo takođe dali predloge, a ne medijska regulativa.

Prema ocenama ODIHR, javni TV servisi su pokrili aktivnosti učesnika u kampanji, ali su „naširoko nekritički izveštavale o aktivnostima javnih funkcionera, koji su ujedno bili kandidati na izborima“, dok su privatne stanice sa nacionalnim pokrivanjem „predstavile kampanju bez sadržajnog uređivanja i fokusirali svoje vesti na javne funkcionere.“ REM je, i pored svojih nadležnosti bila „uglavnom pasivna tokom kampanje“.

U vezi sa drugim pitanjima, ODIHR ukazuje da je i pored brojnih tvrdnji o zloupotrebama i pritiscima, tužilaštvo je primilo samo sedam prijavi tokom kampanje, i nije podiglo ni jednu optužnicu. ODIHR ističe kao problem to što je Upravni sud razmatrao izborne sporove na zatvorenim sednicama. Republičkoj izornoj komisiji je preporučeno da objavljuje rezultate izbora u pristupačnom formatu, odmah po pristizanju, kao i sveobuhvatne informacije o prijavama koje su podnete izbornim komisijama. „Izborna administracija bi trebalo da preduzme mere za unapređenje postupka rešavanja sporova, suštinskim razmatranjem svih prigovori na postupanje tokom izbornog dana, ali i time što će olakšati prijavljivanje prekršaja i krivičnih dela nadležnim organima,“ glasi još jedna značajna preporuka iz ovog izveštaja.

Veoma je važna napomena da bi zakone trebalo unaprediti znatno pre sledećih izbora, i to „u postupku konsultacija koji će biti otvoren i transparentan.“ Imajući to u vidu, Transparentnost Srbija predlaže kao početni korak da Odbor za finansije Narodne skupštine, organizuje javno slušanje na kojem bi predstavnici relevantnih institucija, političkih stranaka, domaćih i međunarodnih organizacija koje prate izbore i stručnjaci izneli stavove o tome kako da se na osnovu ovih preporuka poboljšaju zakoni i praksa njihove primene.

Nelogični i manjkavi izveštaji o troškovima izborne kampanje

16. avgusta 2022.

Za kampanju za predsedničke i parlamentarne izbore potrošeno je više od dve milijarde dinara, od čega samo 6,5% potiče od priloga pojedinaca i firmi, a analize pojedinačnih izveštaja koje je objavila Transparentnost Srbija ukazuju na brojne nelogičnosti i manjkavosti u finansijskim izveštajima koji su do sada podneti.

Više od milijardu dinara, odnosno približno polovina ukupnih troškova kampanje, odnosi se na listu SNS i njenog predsedničkog kandidata, SPS, koja nije imala predsedničkog kandidata, potrošila je 236 miliona dinara, UPS za obe vrste izbora 164,5 miliona, a koalicija NADA 109 miliona. Još četiri politička subjekta (Moramo, Zavetnici, DVERI i SRS) potrošila su između 72 i 93 miliona dinara. Visoki troškovi kampanje koju gotovo u celosti finansiraju građani iz budžeta, kao i izrazita finansijska dominacija vladajuće stranke potvrđuju potrebu da se i u Srbiji zakonski ograniče dozvoljeni rashodi, kao što je to učinjeno u većini evropskih zemalja. Predlog TS je da takvo ograničenje bude 300 miliona dinara za parlamentarne i 200 miliona za predsedničke izbore.

Ni 11 dana nakon isteka zakonskog roka još uvek nisu objavljeni izveštaji za šest izbornih lista, među kojima su i dve parlamentarne (Stranka pravde i pomirenja i Koalicija Albanaca doline). Za predsedničke izbore, gde je rok istekao pre više od dva meseca, izveštaj nije podnet za kampanju Mišu Vacića. Stranka pravde i pomirenja, Romska partija i Ruski manjinski savez, kao i kandidat Miša Vacić, nisu podneli ni preliminarne finansijske izveštaje, a još nije objavljeno da li je Agencija protiv njih pokrenula postupke.

Analiza objavljenih izveštaja pokazuje da su mnogi od njih nepotpuni i pogrešno popunjeni, tako da bez dodatnih informacija nije moguće verifikovati tačnost unetih podataka. Između ostalog, u pojedinim izveštajima se ne navode precizne informacije o broju zakupljenih bilbord mesta, sajtovima na kojima je vršeno oglašavanje tokom kampanje i da li je plaćeno oglašavanje na društvenim mrežama. Takođe, mnogi troškovi su navedeni, bez objašnjenja, u rubrici „ostalo“, umesto da budu prikazani u okviru grupe na koju se odnose.

U većini izveštaja se prijavljeni rashodi podudaraju sa sredstvima koja su učesnici dobili iz budžeta, što je nelogično, jer su troškovi nastali pre nego što je postalo poznato koliko će koja izborna lista dobiti novca po osnovu izbornog uspeha.

Potvrđena je bojazan da novina u Zakonu, obaveza podnošenja preliminarne izveštaja o troškovima kampanje, neće pružiti biračima adekvatne informacije o stranačkim finansijama pre dana održavanja izbora. Ne samo da su preliminarne izveštaji objavljeni tek u doba izborne tišine, već se ispostavilo da je u njima bilo prikazano tek 16% ukupnih troškova kampanje.

Transparentnost Srbija predlaže, kao znatno bolje rešenje, uvođenje sistema „transparentnih računa“, koji bi obezbedio javnost tih informacija na dnevnom nivou, a koji se uspešno primenjuje u Češkoj.

Transparentnost Srbija je objavila pojedinačne analize svih do sada objavljenih finansijskih izveštaja koji su dostupni [na sajtu TS](#), sa preporukama Agenciji za sprečavanje korupcije na koja pitanja bi posebno trebalo da obrati pažnju u sprovođenju kontrole.

Inicijative i analize

Transparentnost traži od Ustavnog suda da spreči donošenje autentičnih tumačenja zakona kojima se krši Ustav

3. avgusta 2022.

Transparentnost Srbija podnela je Ustavnom sudu inicijativu¹ za utvrđivanje neustavnosti odredaba Zakona o Narodnoj skupštini i Poslovnika Narodne skupštine koji uređuju donošenje autentičnih tumačenja zakona. Inicijativa je podneta kako bi se sprečila sve raširenija praksa da Skupština, kroz donošenje navodnih tumačenja zakona, te zakone menja tako da dobijaju značenje koje originalno uopšte nisu imale. Najveću opasnost predstavlja to što ovakve promene, za razliku od „običnih“ izmena i dopuna zakona, važe retroaktivno, pri čemu je neretko stvarni cilj tog narušavanja pravnog poretka zaštita privatnih interesa.

Kao dobar primer za ovu pojavu može se navesti autentično tumačenje Zakona o sprečavanju korupcije, na osnovu kojeg je nekoliko hiljada osoba naprasno izgubilo svojstvo javnog funkcionera, a što je imalo za posledicu da mnogi od njih izbegnu krivičnu, prekršajnu ili drugu odgovornost zbog kršenja zakonskih obaveza (129 postupaka pred Agencijom je obustavljeno iz ovog razloga u 2021)². Još drastičniji je mogao da bude slučaj predloženog a potom povučenog³ autentičnog tumačenja Zakona o obligacionim odnosima, kako bi se pogodovalo jednoj od strana u sudskim sporovima između korisnika kredita i banaka, iako je reč o zakonu koji ne samo da nisu doneli poslanici tog skupštinskog saziva, već ga nije donela ni skupština Republike Srbije, već SFRJ.

Iako institut autentičnog tumačenja postoji decenijama, a poznaje ga i pravna nauka, problem je to što trenutno nema nikakvih garancija i pravnih mehanizama da se zloupotrebe spreče. Važeći Ustav Srbije iz 2006. uopšte ne prepoznaje autentično tumačenje kao izvor prava. Zakon o Narodnoj skupštini i skupštinski Poslovnik otvaraju mogućnost za donošenje takvih tumačenja, ali ne postavljaju nikakva ograničenja u pogledu toga šta sme da se tumači. Tako nastaju situacije u kojima se „tumače“ norme koje su potpuno jasne, i to na način koji ne predstavlja ni jedno od jezički mogućih značenja. Takođe, Zakon i Poslovnik ne sprečavaju da aktuelni saziv Narodne skupštine „izvorno tumači“ volju poslanika iz ranijih saziva.

1

https://www.transparentnost.org.rs/images/dokumenti_uz_vesti/TS_inicijativa_Ustavnom_sudu_autenticna_tumačenja.pdf

2

https://www.acas.rs/storage/page_files/lzve%C5%A1taj%20o%20radu%20za%202021.%20Agencije%20za%20spre%C4%8Davanje%20korupcije.pdf

³ <https://www.srbija.gov.rs/vest/559617/zastita-prava-gradjana-prioritet.php>

Sve to su razlozi zbog kojih ovako neuređen institut autentičnog tumačenja krši jedinstvo pravnog poretka i Ustav. Pored toga, kod donošenja autentičnog tumačenja ne postoje obaveze izrade analize efekata, konsultacija sa javnošću, nema mogućnosti kontrole koju vrši predsednik Republike (koji nema mogućnost da vrati Skupštini autentično tumačenje, kao što može usvojeni zakon). Najzad, ni sam Ustavni sud nema mogućnost da ispituje ustavnost pojedinačnih autentičnih tumačenja. Stoga je jedini način da se ovi ozbiljni problemi reše ukidanje zakonske mogućnosti da Skupština donosi bilo kakva autentična tumačenja zakona, makar dok pitanje ne bude uređeno na potpuniji način.

Preporuke Agenciji za kontrolu izveštaja o troškovima kampanje

26. avgusta 2022.

Transparentnost Srbija je dostavila Agenciji za sprečavanje korupcije analizu svih objavljenih izveštaja o troškovima kampanje za predsedničke i parlamentarne izbore, kao i preporuke Agenciji za vršenje kontrole, zauzimanje načelnih stavova i unapređenje obrasca za izveštavanje.

Agenciji smo predložili da kontrolu vrši ne samo tako što će porediti izveštaje pojedinačnih stranaka sa drugim izvorima informacija, već i tako što će vršiti poređenje podataka za istu vrstu troškova u izveštajima različitih stranaka. Samo na taj način se može ustanoviti da li su troškovi prikazani realno, ili su iz nekih izveštaja izostavljeni kako bi se prikrio nezakoniti izvor finansiranja, a u izveštajima drugih partija uvećani, kako bi se izbegla obaveza vraćanja neutrošenog novca u budžet. Naročito je potrebno proveriti podatke za političko oglašavanje na Facebook-u sa podacima koje je objavila ta kompanija, jer mnogi učesnici izbora nisu navodili da su imali oglašavanje na ovoj društvenoj mreži, iako je ono bilo zapaženo.

Kad je reč o izveštajnom obrascu, posebno smo ukazali na odsustvo mogućnosti da zainteresovani građani preuzmu izveštaje ili da pretražuju podatke. Moguć je samo pregled informacija na sajtu Agencije.

S obzirom na brojne propuste i nedoslednosti prilikom popunjavanja izveštaja o troškovima izborne kampanje, predložili smo da Agencija zatraži od političkih subjekata da podnesu i objave izmenjene i dopunjene izveštaje, ili da sama objavi izveštaje o troškovima kampanje nakon izvršenih korekcija, a na osnovu podataka koje pribavi ili utvrdi tokom kontrole. To se naročito odnosi na situacije kada su troškovi izborne kampanje prikazani u rubriku „ostalo“ umesto na mestu gde pripadaju, kada je prikazana samo ukupna cena plaćena za bilborde i promo materijal.

Dopis Agenciji i analiza svih izveštaja o troškovima kampanje je dostupna [sa sajta TS](#).

Mediji

Spoljni interes za korupciju u Srbiji

Slobodna Evropa, 10 avgusta 2022.

Nakon decenija stagniranja u borbi protiv korupcije u Srbiji, i neispunjenih kriterijuma Evropske unije (EU) Srbiji kao kandidatu za članstvo, grupa američkih senatora iz Demokratske i Republikanske stranke predstavila je početkom avgusta nacrt zakona za borbu protiv korupcije, podršku ekonomskom razvoju i trgovini na Zapadnom Balkanu.

"Novi dvostranački zakon jača trgovinu i investicije između Sjedinjenih Američkih Država i Zapadnog Balkana, dok se bori protiv korupcije, kroz usvajanje posebnog zakona za sankcije protiv destabilizirajućih aktera. Sve to otvara put širim evroatlantskim integracijama".

To je navela demokratska senatorka Džejn Šahin (Jeanne Shaheen), predsednica Podkomiteta za Evropu i regionalnu bezbednosnu saradnju, koja je zajedno sa republikanskim senatorom Rodžerom Vikerom (Roger Wicker) predstavila predloženi akt.

Da li je inicijativa iz SAD iznenađenje?

Savet za borbu protiv korupcije Vlade Srbije ocenio je da američki nacrt zakona pokazuje rastući interes SAD za Zapadni Balkan. "Pozitivno je što se predviđa usvajanje posebnog zakona za sankcije protiv destabilizirajućih aktera na Zapadnom Balkanu i otvaraju dodatne mogućnosti za saradnju i pomoć pri borbi protiv korupcije", navodi se, između ostalog, u odgovoru Saveta za RSE.

Savet za borbu protiv korupcije, osnovan 2001, je stručno, savetodavno telo Vlade Srbije čiji zadatak je i da izvršnoj vlasti predlaže mere koje treba preduzeti u cilju efikasne borbe protiv korupcije, kao i da prati njihovo sprovođenje.

Agencija za sprečavanje korupcije (ASK) nije za RSE dala ocenu zakona predloženog u SAD. "Agencija za sprečavanje korupcije ne komentariše pravne akte drugih država", navodi se u odgovoru ASK na upit RSE.

Agencija za sprečavanje korupcije, kojoj između ostalog u opisu stoji da je samostalan i nezavisan državni organ koji za svoj rad odgovara Skuštini Srbije, navela je da su u poslednjih deset godina kreirani različiti uspešni mehanizmi sprečavanja korupcije. "Sprečavanje korupcije je proces koji se nikada ne završava i Republika Srbija teži da je svede na najmanju moguću meru. Odnosno u okvire koji ne ometaju ekonomski rast i nacionalnu bezbednost", navedeno je, između ostalog, iz ASK.

Nemanja Nenadić, programski direktor nevladine organizacije Transparentnost Srbija (TS), kaže da američka inicijativa nije iznenađenje i da stiže u trenutku kada borba protiv korupcije stoji na "mrtvoj tački". "Pritisci Evropske unije da Srbija suzbije korupciju nisu dali rezultat. Moguće je da će joj veći podsticaj biti inicijativa Amerike, koja šalje direktne poruke i opciju sankcija, ali to ostaje da se vidi", smatra Nenadić.

Po istraživanju nevladine organizacije Transparentnost Srbija (TS), usmerene na borbu protiv korupcije, građani se u svakodnevnom životu sa tim problemom suočavaju u sektorima zdravstva, policije, inspekcija i zapošljavanje u državnoj službi.

Osim toga, iz Evropske unije svake godine stižu upozorenja na visoku korupciju u institucijama, u oblasti države i javne uprave, čije sprečavanje je deo zahtevanog uspostavljanja vladavine prava.

Vlast obećala bespoštednu borbu

Nenadić podseća na to da je pre dolaska na vlast 2012. Srpska napredna stranka (SNS) javno insistirala na borbi protiv korupcije, ali da su rezultati uglavnom u domenu donošenja zakona koji se ne primenjuju efikasno. "Interesantno je da danas, deset godina posle, Srpska napredna stranka i njen lider Aleksandar Vučić više glasno ne govore o borbi protiv korupcije i eventualnim rezultatima", navodi Nenadić.

Te 2012. lider SNS-a i ondašnji potpredsednik Vlade Srbije Aleksandar Vučić poručio je da će borba protiv korupcije odlučiti kakva će biti budućnost zemlje. "Neće biti povlačenja ni pred kojim opasnim čovekom, bilo da je iz bivše vlasti, bilo da je tajkun ili neko drugi. Nema straha, normalna Srbija mora da pobedi", rekao je Vučić.

Deset godina posle, telo Saveta Evrope poziva GRECO, u kojoj je grupa država za borbu protiv korupcije, pozvala je Srbiju da pojača mere kojima se sprečava korupcija na najvišim izvršnim funkcijama u državi, uključujući Predsednika Republike, ministre, pomoćnike ministara, državne sekretare, šefove kabineta i političke savetnike. "Pre imenovanja ministara treba proveriti njihov integritet, kao i prilikom izbora šefova kabineta i savetnika, što uključuje i savetnike predsednika", jedna je od preporuka GRECO po pitanju personalnih rešenja u okviru sprečavanja sukoba interesa u Srbiji.

Korupcija u svim izveštajima EU

Takođe, u izveštajima Evropske komisije o napretku Srbije ka članstvu u Evropskoj uniji, koja je kandidat od 2012, svake godine se od zvaničnog Beograda traži da pojača borbu protiv korupcije i vladavinu prava.

Evropska unija još 2012. zvanično je od Srbije zatražila da razreši 24 slučaja sporne privatizacije velikih državnih firmi iz prethodne decenije, koje su okarakterisane kao sistemska korupcija, ali najvećim delom za to još niko nije odgovarao.

Nemanja Nenadić smatra da bi pristup Evropske unije u Srbiji trebalo da bude direktniji. "Bilo bi dobro da ne šalju kontradiktorne poruke. Jer, na primer, često izveštavaju da nije dovoljno urađeno na vladavini prava. Ali istovremeno naglase da je Srbija uspešno sprovela ekonomske reforme. Ne može se praviti takav veštački balans", dodaje Nenadić.

Američki predlog zakona nalaže državnom sekretaru da pruži tehničku pomoć zemljama Zapadnog Balkana u izradi nacionalne strategije za borbu protiv korupcije. Predviđa i podršku partnerima u regionu u antikorupcijskim naporima stvaranjem programa za nacionalnu antikorupcijsku strategiju.

Bez nacionalne strategije

Kako podseća organizacija Transparentnost Srbija, prethodnu nacionalnu strategiju za suzbijanje korupcije Srbija je imala od 2013. do 2018, a rezultati nisu poznati. Nova još nije doneta, na šta je upozorio i Savet za borbu protiv korupcije. "I to je jedan od detalja koji govore da ne postoji politička volja da se država izbori sa korupcijom", kaže Nemanja Nenadić iz TS.

Kako objašnjavaju u Agenciji za sprečavanje korupcije, period do njenog donošenja trebalo bi da premosti Operativni plan za sprečavanje korupcije u oblastima od posebnog rizika koji je Vlada usvojila prošle godine. "Taj dokument predviđa korake koje je neophodno ispuniti sa ciljem izrade nove Nacionalne strategije", navela je ASK.

U 2012, tadašnji potpredsednik Vlade Srbije Aleksandar Vučić upozorio je na problem u javnim nabavkama na koje je Srbija godišnje u proseku trošila 3,5 milijarde evra. "Iznos koji ode na korupciju u javnim nabavkama je ogroman, možda i veći od 400 miliona evra. Ako bi se uštedelo tih 400 miliona koji završe u, najblaže rečeno, sivoj zoni, to je dva i po puta više od onog što Srbija očekuje kao pomoć ove godine", izjavio je 2012. Vučić na predstavljanju studije "Korupcijske mape javnih nabavki".

U tom dokumentu tada je procenjeno da se pouzdano ne može reći koliko država svake godine bude oštećena zbog nepravilnosti u javnim nabavkama, ali je na osnovu iskustava iz drugih zemalja procenjeno da korupcija u tim postupcima "uzme" od 400 do 600 miliona evra. Na te podatke upozoravala je i organizacija Transparentnost Srbija, specijalizovana za istraživanje i borbu protiv korupcije. Tokom prethodne vlasti, Državna revizorska institucija Srbije saopštila je 2011. da je u postupcima javnih nabavki u vrednosti 800 miliona evra otkrila neregularnosti.

Zašto tri decenije nema rešenja?

Savet za borbu protiv korupcije ocenjuje da u poslednje tri decenije nema efikasne borbe protiv korupcije. "Do toga su dovele urušene institucije koje ne funkcionišu u punom kapacitetu. Često se pod političkim uticajem privatni interes nameće javnom interesu, dok odsustvo sankcija pospešuje dalji rast korupcije", naveo je Savet za borbu protiv korupcije.

To Vladino telo dodaje da su za uspešnu borbu protiv korupcije neophodni jasna podela vlasti, nezavisne institucije, jasni zakoni i objektivno informisani građani.

